

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“İmkânsız Devlet” Kitabı

Mugalatalar, Sapkınlıklar ve İmkânsız Hayaller

El-Cezire, 12 ve 19 Aralık 2021'deki “Mukabele” adlı programında Dr. Wael Hallaq ile “İmkânsız Devlet: İslam, Politika ve Modernitenin Ahlaki Çıkmazı” adlı kitabı hakkında iki bölümlük bir röportaj yayınladı. Kitap, 2012 yılında Dr. Hallaq tarafından İngilizce olarak yayınlandı. Amr Osman tarafından Arapça'ya tercüme edildi, ardından 2014 yılında “Arap Araştırma ve Politika Çalışmaları Merkezi” tarafından yayınlandı. Bu Merkez, Katar'a bağlı olup ona Azmi Bişara başkanlık etmektedir. Kitabın tanıtımı yapıp piyasaya çıkar çıkmaz, el-Cezire ve diğerleri gibi sitelerde onun hakkında çok şey yazıldı. Kitabı tartışmak için, felsefe ve siyasi düşünce alanındaki üniversite profesörlerinin katıldığı seminerler düzenlendi. Kitap birçok kişi tarafından övüldü. Nitekim Şeyh Ebu Katade el-Filistini gibi onu hayranlık duyacak şekilde takdir edenler olduğu gibi Dr. Muhammed Muhtar Şankiti gibi kafa karıştırıcı ve yararsız bulanlar da olmuştur. Bu da kitabın yazarının meşhur olmasına, bu ve diğer kitaplarının tanıtımına katkı sağlamıştır. Daha sonra el-Cezire bahsi geçen iki bölümle adını tekrar gündeme getirene kadar onun hakkındaki konuşma birkaç yıl kesilmiştir.

Evet, kitabın güçlü ve iyi hazırlanmış bir tanıtımı olmuştur. Kitap, İslam'a, özellikle de İslam Devleti'nin kurulması etrafında dönen siyasi İslamî eğilime karşı bir savaştır. Ancak İslami sahada çalışan birçok kişi, kitabın amacını idrak edemedikleri bazı ifadelerle aldanmışlardır. Nitekim onlardan bazıları, içerisinde İslam fıkhi ve tarihi uygulamadaki ahlakın merkeziliğini övmesi nedeniyle kitabın sapkınlıkları noktasında gaflete düşmüşlerdir. Kitabın, ahlaki yoksunluğu ve kontrolsüzlüğü nedeniyle Batı'ya, yani ondaki egemen devlete saldırmalarıyla bu gaflet daha da artmıştır.

“İmkânsız Devlet” başlıklı kitabın amacı İslam Devleti olmasına rağmen birçok kişi kitabın aldatmasına kanmıştır. İlk sunumları şu şekilde olmasına rağmen Batı'ya fikri bağımlılık noktasında gaflete düşmüşlerdir: “Bu kitabın tezi, basit bir dille şudur: **“İslam Devleti” kavramının doğrulanması imkânsızdır ve modern devleti temsil eden geçerli herhangi bir tanıma göre içerisinde çelişki barındırmaktadır.**” Kitabın içerisinde defalarca balın içerisine zehir konulmasına ve açık cehalet içeren öğretilerin olmasına rağmen, bazen belirsizliğe varan elastiki genellemelere rağmen büyük bir tanıtımının yapılmasıyla onu, fikri ve siyasi savaşta yumuşak bir güç haline getirmiştir. Bu hususta birtakım uyarılar gerekmektedir.

Yazarın güçlü bir şekilde vurguladığı ve birçok kişinin duygusal olarak dikkatini çektiği veya aldattığı düşüncesi, Allah'ın egemenliğine dayanan İslam yönetim nizamıdır. Şüphesiz Allah Subhanehu ve Teala, ahlakı İslam fıkhi'nin hükümlerinde ve yönetim nizamının kanunlarında merkezi ve önemli sütunlar yapmıştır. Bu hükümlerin ahlakından biri de hiç kimseye iltifat etmemektir. Dolayısıyla bu ahlaka boyun eğilmeli ve yöneticiler, devletin tüm yetkilileri ve diğer insanlar bunun karşısında eşit olmalıdırlar. Bu ise, ahlaktan yoksun, insanı yok eden ve sadece devletin egemen olduğu Vestfalya bir devlet olan modern ve milliyetçi Batı devletinin tam tersidir. Yani o, sabit ve merkezi bir devlet olup yasaların amacı, yasaların kendi çıkarları etrafından dönmesidir. Dolayısıyla onda ahlakın bir müdahalesi ve rolü yoktur. Onun ifadesine göre: Bu modernitenin pratik olarak ürettiği şey, devletin Allah olduğu ve devletten başka ilahın olmadığıdır. Batılı tanımda ise devletin temel direkleri halktır. Ona göre devletin egemenliği, ulusun egemenliğidir. Bu nedenle şöyle diyor: Ulusalılık, modern devlette ilah gibidir.

Hallaq, modern devlet ve onun özellikleri ve kanunları ile İslami yönetim nizamı ve İslam şeriatı arasındaki bu çelişkinin, bir İslam Devleti'nin varlığını imkânsız hale getirdiğini savunuyor. Bugün egemen Batılı devlet, güçlü ve baskındır. Dolayısıyla gelişmekte olan herhangi bir devlet veya yönetim nizamının başka bir temel olmasını kabul etmez. Bu nedenle bugün bir İslam Devleti'ni ortaya çıkarmak imkânsız bir husustur.

Batılı eğilime sahip olan diğerleri gibi o da, bu imkânsızlığın siyasi İslami eğilime sahip olanlarda olmadığını biliyor. Ayrıca İslam Devleti'ni yeniden canlandırma arzusunun kaçınılmaz bir İslami hedef olduğunu da biliyor. Bu nedenle bu imkânsızlığı ortaya atmaktan geri durmuyor. Dolayısıyla insan için yıkıcı olan ahlaksızlığın ağırlığı altında çökmekte olan ahlak yoksunu Batı devletini ayartmaya çalışıyor. Oysa şeriatın tatbik edilmesi için çalışanların bir devlete ihtiyaçları olduğu gibi İslami bir ahlaka da ihtiyaçları vardır. Bu çıkmazın karşısında Hallağ, bu anlayışa sahip olan Müslüman hukukçuların Batılı ahlak felsefecilerle iş birliği yapmalarının gerekliliğine dair bir çözüm vizyonu ortaya koyuyor. Zira şöyle diyor: "Müslümanlar ve onların entelektüel ve siyasi elitleri, şeriat kurallarını yeniden formüle etmeyi ve yeni bir siyasi toplum anlayışı sunmayı gerektiren yeni kurumlar inşa etme sürecinde, ahlakı merkezi alan haline getirmenin gerekliliği konusunda Batılı meslektaşlarıyla etkileşime girebilirler ve girmelidirler." Bazıları bu çözümü, aydınlatıcı olarak tanıttılar. Oysa bu sözde ve hayali çözümden, bir sapkınlık değil, bilakis sapkınlıklar yatmaktadır.

Hallağ, bir yandan hayal dünyasında gezerken diğer yandan modern devleti İslami ahlakla aşlamayı öneriyor. Ayrıca bu meselenin, bu rolü oynamak zorunda olan ve bunların şu anda bulunmadığını teyit eden İslam hukukçularının ve müçtehitlerin omuzlarındaki bir yük olduğunu düşünüyor.

Bu teze dair kısa bir yorum: Bu bir saflık mı yoksa masumiyet mi? Yoksa İslam alimlerini ve düşünürlerini batılı entelektüel ve felsefi hedefleri için çalışmalarını amacıyla aldatmaya yönelik bir şarlatanlık mı? Ya da (Profesör), böylesine önemsiz bir duruma düşecek kadar büyük bir cahil mi; zira İslam savunucularının, İslam'ı inkâr etme ve ateizm temelinde Batılı felsefi doktrinine hizmet etmeye çalışması önemsiz midir?

Diğer taraftan İslami şerî hükümlerin, yönetim nizamı ve devletle ilgili kanunların Batı devletinin kural ve kanunlarına tâbi olacak şekilde değiştirilmesini önermektedir. Uyarılması gereken sapkınlıklardan biri de budur. Belki okuyucu şunu sorabilir: Dr. Hallağ, İslam'ın fıkının ve kanunlarının -kendi ifade ettiği gibi- Allah'ın egemenliğine dayanmasını ve Allah'ın ahlakı fıkının, hükümlerinin ve yönetim kanunlarının odağı haline getirmesini övdükten sonra nasıl olur da şerî hükümleri ve İslami yönetim nizamının kanunlarını değiştirilmesini önerebilir? İşte burada Hallağ ikiyüzlülüğünü ortaya koyuyor: Ahlak zamana ve mekâna göre değişmeli ve bu değişim ondan daha merkezi olan diğer ahlaki sabiteler tarafından yönetilmelidir. Aksi halde başarısız olur. Bu nedenle 12 asır boyunca tek bir sistem değil, İslami yönetim sistemleri olmuştur. Bu fıkının gelişmesi sayesinde meydana gelmiştir. Zira zamanla Usulu'l Fıkıh ilmi, sonra çirkin ve güzel araştırmaları, ardından da Allah'ın egemenliğini temsil eden fakihlerin icması fikri ortaya çıkmıştır. Yeni ortaya çıkan hükümler, şeriatı, toplumu, ihtiyaçlarını ve sorunlarını anlamakta deneyimli fakihler tarafından, bunları bilmeye ve belirlemeye yönelik titiz bir sürecin ardından verilmiştir. Dolayısıyla onları şeriatın ve muteber örflerden istinbat edip üzerinde ittifak ettikleri ve vakıaların gerektirdiği şey, şeriata, yani Allah'a nispet edilen ahlakı içeren yeni bir fıkıdır. Yani Hallağ'a göre Allah'ın egemenliği, kanun yapma yetkisinin fakihlere verilmesi anlamına gelmektedir. Nitekim onlar, asırlar ve zamanlar boyunca fıkıh yapmışlardır. Zira Allah, alimlerin icması ve fakihlerin ittifakıyla bu yetkiyi onlara vermiştir. Dolayısıyla onlar, her çağda ittifaklarıyla neyin güzel neyin çirkin olduğuna karar veren dönemin âkillerini temsil etmektedirler. Buna dayanarak, yönetimin kurallarını ve nizamının kanunlarına karar verirler ve yöneticileri ve insanları da kendi karar verdikleri fıkıha bağlarlar. Çünkü bu şekilde delili icma olan şerî hükümler olmaktadır. Böylece İslami Yönetim Nizamı, fakihler tarafından şeriatın delaletlerini ve toplumdaki vakıanın ve sağduyunun gerekliliklerini karşılayacak şekilde üretilen ahlakın merkeziliğine dayanan bir sistem olmaya devam eder. Şöyle diyor: "Şu soruya sormalıyız: Şayet şeriat, İslami bir yöneticinin veya İslam Devleti'nin işlerinden değilse... Bunu yapacak olan şey nedir ve kimdir? Cevap, ümmet, yani ortak sosyal dünya, İslami hukuk sisteminin tamamını çeşitli hukuki görevleri yerine getirmeye ehil olan bireylerden oluşan hukuk uzmanlarından bir organ üretir. Zira İslam fakihleri, genel sosyal dünyanın değerlerini ve kaidelerini yaymışlardır... Onların görevleri, Kur'an'da yaygın olan eşitlik eğiliminden kuvvetle ilham alan bu kaide ve değerlerle belirlenmiştir... Nitekim onlar, meşruiyetin, dini ve ahlaki otoritenin temel taşlarıdır."

Kayda değerdir ki bu saptırıcı fikir kitabın merkezinde yer almasına rağmen, gördüğüm yorumların hiçbiri bunu fark etmemişlerdir. Ayrıca -yazarın görüşüne göre- Allah'ın egemenliğinin tartışılmaz bir gelenek olduğu için toplumda yaygın bir efsane olduğunu ve hakikatinin önde gelen fakihlerin ittifakı olduğunu da fark etmemişlerdir. Bundan dolayı İslam tarihi boyunca tek bir yönetim sisteminin olmadığını, aksine farklı sistemlerin olduğunu söylüyor. Oysa bu önerme, açık bir iftiradır. Nitekim kitaba önem veren Müslümanlar da bu hususta gaflete düşmüşlerdir. Belki de bunun nedenlerinden biri de kapalılık ve genelleme ile karakterize olmuş yazarın üslubudur.

Bu önermedeki tehlike kaynaklarından biri, mevcut güçler dengesi ve modern devletin teknolojik, askeri ve ekonomik olarak egemenliğine ilişkin vizyonlarına dayalı olarak İslam devletinin imkânsızlığını hisseden kimselerin ortaya çıkmasıdır. Bundan dolayı kitabın önerisine aldanmaktalar ve onda insafı bir adamın samimi niyetlerini görmektedirler. Yine tehlike kaynaklarından biri de, Müslümanlar arasında, dahası onlardan şeyhler ve ilim sahipleri arasında, zamanın ve mekanın değişmesiyle şerî hükümlerin de değiştiğine dair hatalı ve tehlikeli mefhumların bulunmasıdır. Bu yüzden bu tehlikenin, bu tuzakların ve sapkınlıkların farkına varmak, bunlara meydan okumak ve bunları ortaya çıkarmak gerekir.

Böylece Hallaq'ın önerisi, başlangıçta ahlakın sabitliği fikrine dayanmakta, daha sonra başladığı şeyin tam tersine onun değişebilir olduğuyla sona ermektedir. Yani modern devlet tarafından kabul edilen ve özümşenen hükümler ve kanunlar çıkarabilme yeteneğine sahip olabilmek için değiştirilmesi gerektiğiyle sona ermektedir. Bunun da ötesinde Hallaq'ın bir ahlakçı olarak İslam'ı överek başladığı "Allah'ın egemenliği" ifadesi, egemenliğin ahlak fakihlerine ait olduğu, İslam'ın tarihsel olarak egemenliği kontrol edenlerin endüstrisi olduğu ve onların da fakihler ve müçtehitler olduğu anlamıyla sona ermektedir. Bu da Batılı filozofların ve laik düşünürlerin din adamları ve kiliseleri hakkındaki düşüncesiyle aynıdır. Böylece Batı'nın felsefi, ahlaki ve Laik doktrinini sunmakta olup bunlar ateist fikir ve doktrinlerdir.

Bu kitap hakkındaki bu kısa yorumu, kitabın birçok fikirlerinde ve birçok cümle ve paragrafının delaletlerinde kapalılığa varan bir genellemeyle karakterize edildiğini, okuyucunun tekrar tekrar okuması, ardından da sanki bir bulmaca çözüyormüş analiz ve bağlantı düşüncesi oluşturması gerektiğini vurgulayarak sonlandırıyorum. Yorum yapanların çoğu, kitabı anlamak için defalarca okunması gerektiğini ifade etmiştir. Bunu da kitabın derinliğine ve konularının önemine bağlamışlardır. Oysa mesele hakikatte böyle değildir. Zira kapalılık övgüyü hak etmiyor. Bilakis kitabı küçük düşüren ve yazarı hakkında soru işaretleri uyandıran sistematik bir hata vardır. İncelendiğinde, bu elastiki ve kapalı genellemenin İslam ile savaşıma niyetinden kaynaklandığını gösteriyor. Bu yorumun sunduğu şey, İslam ve siyasal İslam düşüncesiyle savaştaki iğrençlik noktasında "İmkânsız Devlet" kitabında geçenlerden buzdağının sadece görünen kısmıdır. Ayrıca bu kitabı yayınlayan "Arap Araştırma ve Politika Çalışmaları Merkezi" ile kitabın propagandasını yapan el-Cezire kanalının politikasının ve kurnazlığının bir parçasıdır.

وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ "Onlar (sana) tuzak kurarlarken Allah da (onlara) tuzak kuruyordu. Çünkü Allah tuzak kuranların en iyisidir." [Enfal-30]

Hizb-ut Tahrir Merkezi Medya Ofisi İçin Yazan

Mahmud Abdulhâdi